

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 16 mars 1928 kl. 12.³⁰ e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om införande av kyrkofullmäktigeinstitutionen.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 216, har herr *Jönsson* i *Boa m. fl.* hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa förnyad utredning om införande såväl i Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd av den 21 mars 1862 som även i Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm av den 20 november 1863 av bestämmelser rörande möjlighet för kyrkoförsamling att få införa kyrkofullmäktige, samt för riksdagen förelägga lagförslag i sådant syfte.»

Till stöd för sin hemställan hava motionärerna anfört följande:

»I motion nr 84 i andra kammaren vid 1926 års riksdag väcktes förslag rörande åtgärder för åvägabringande av möjlighet att införa fullmäktige i de kyrkliga kommunerna.

*Motiveringen
för motionen.*

I motionen gavs en historik över frågans utveckling samt därmed sammanhängande spörsmål t. o. m. 1925 års riksdag. Det framhölls, att sedan sistnämnda riksdag uttalat sig för att rättighet borde givas åt de kyrkliga församlingarna att fakultativt överföra skolärendena till den borgerliga kommunen, vore tiden inne att lösa kyrkoförsamlingarnas så länge debatterade organisationsproblem. Tillika betonades, att frågan om fullmäktigesystemet med fördel kunde lösgöras från det sammanhang med åtskilliga andra spörsmål, med vilka den under årens lopp blivit av olika skäl sammankopplad.

Detta förslag blev emellertid ej av riksdagen bifallet. I sitt avstyrkande utlåtande anförde konstitutionsutskottet bl. a., att utskottet erkände det behjärtansvärda i kravet på införande av representativt system även för den kyrkliga kommunen, men ansåge, att, innan den genom riksdagens skrivelse av år 1925 väckta frågan om skolärendenas möjliga överförande till den borgerliga kommunen avgjorts, tiden ej vore inne för en framställning från riksdagens sida. Beträffande sistnämnda fråga anförde utskottet dessutom, att utskottet inhämtat, att undersökningen rörande skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen redan fortskridit

så långt, att förslag till riksdagen i denna del torde kunna motses inom en snar framtid'.

I en reservation vid utskottets utlåtande, i vilken ett skrivelseförslag tillstyrktes, framfördes bl. a. följande synpunkter:

'Genom skrivelse nr 72 (1925) anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t ville taga under överbägende frågan om utsträckning av lagen den 25 juni 1909 rörande folkskoleväsendet i vissa städer att gälla även för landsbygden. I skrivelsen framhölls, att folkskoleärendena, om denna reform genomfördes, skulle — i motsats till vad tidigare ifrågasatts — icke *obligatoriskt* överflyttas till den borgerliga kommunen; däremot skulle principerna i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer göras tillämpliga även för landskommunernas vidkommande, varigenom alltså förutsättningar för en *fakultativ* överflyttning av folkskoleärendena inom dessa kommuner skulle uppstå.

Innebörden i denna riksdagens skrivelse är den, att kyrkoförsamling alltjämt skall kunna hos sig bibehålla befattningen med skolärendena. Vid sådant förhållande och då den kritik, som riktats mot kyrkostämman såsom ett alltför bristfälligt organ vid handhavandet av ekonomiskt betydelsefulla frågor, i hög grad tagit sikte på riskerna av att just skolärendena skulle vid densamma icke erhålla den omsorgsfulla behandling, som de anses kräva, har det syntts konsekvent och riktigt, att kyrkoförsamlingarna bereddcs möjlighet och tillfälle att övergå till den mera rationella organisationen. Att å ena sidan medgiva församlingarna att *behålla* skolärendena och å den andra sidan förvägra dem möjlighet till en organisation, som bättre än kyrkostämman kan anses skickad att fylla församlingens uppgifter, skulle tvivelsutan förvanska karaktären av den valfrihet i fråga om skolärendena, för vilken riksdagen år 1925 uttalade sig.

Farhågan, att införandet av kyrkofullmäktige i kyrkoförsamling, som hos sig behåller skolärendena, skulle skärpa dualismen mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunens budgetbehandling, synes vila på ett missförstånd. I det fall, att exempelvis den borgerliga kommunen har kommunalfullmäktige, men skolärendena av hänsyn till kyrklig tradition eller eljest behållas hos den kyrkliga kommunen, torde det få anses klart, att dualismen snarare skulle bliva större mellan å ena sidan kommunalfullmäktige och å andra sidan kyrkostämman än mellan de förra och kyrkofullmäktige; förbises får ju icke, att kyrko- och kommunalfullmäktige i viss utsträckning torde komma att rekryteras av samma personer. Även i de fall, då, på landsbygden, skolärendena bleve överlämnade till den borgerliga kommunen, äro på en del orter förhållandena sådana, att ett erkänt behov föreligger för kyrkoförsamlingen att kunna införa kyrkofullmäktige även för de återstående, rent kyrkliga ärendena. Vad huvudstaden beträffar, för vilken ju särskild lagstiftning gäller, torde erfarenheten få anses ha bekräftat behovet av en möjlighet att införa kyrkofullmäktige för de särskilda församlingarna; detsamma torde gälla många av

de städer, där enligt 1909 års lagstiftning skolärendena överförts till stadsfullmäktiges kompetensområde.'

De synpunkter, som framfördes i motionen II: 84 vid 1926 års riksdag samt i reservationen vid konstitutionsutskottets betänkande nr 21 vid samma riksdag, äro enligt vår mening så viktiga, att en skrivelse från riksdagen i förevarande ämne är högst påkallad. Den är det så mycket mera som det förslag rörande skolärendenas frivilliga överflyttning, vilket år 1926 motsågs inom en nära framtid, alltjämt uteblivit.

Enligt vår mening bör ett riksdagsinitiativ helt inrikta sig på frågan om fakultativt införande av fullmäktige i den kyrkliga kommunen. Övriga i detta sammanhang behandlade problem måste nu lämnas å sido. I spørsmålet om kyrkoherdes ställning till fullmäktige anse vi, att han bör vara självskriven ledamot av fullmäktige.»

Såsom i motionen framhålles har frågan om kyrkofullmäktiginstitutionens införande senast år 1926 varit under riksdagens omprövning i anledning av en då inom andra kammaren väckt motion. I sitt utlåtande (nr 21) över denna motion yttrade konstitutionsutskottet följande:

»Frågan om införande av representativt system i den kyrkliga kommunen har, såsom i den förevarande motionen närmare utvecklats, vid flera tillfällen redan varit föremål för riksdagens prövning. Med anledning av en utav 1918 års urtima riksdag avlåten skrivelse till Kungl. Maj:t har detta spørsmål jämväl underkastats utredning av särskilt tillkallade sakkunniga, vilka i ett den 30 december 1922 avgivet betänkande framlagt förslag i ämnet. Denna utredning, vid vilken förevarande spørsmål sammanbundits med bl. a. frågan om folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen, har icke föranlett någon proposition till riksdagen. Emellertid beslöt riksdagen redan förra året en framställning till Kungl. Maj:t, som åsyftade en lösning av nyssnämnda fråga om folkskoleärendenas överflyttning efter andra linjer, än de sakkunniga föreslaget. Riksdagen anhöll nämligen (riksdagens skrivelse nr 72), att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande frågan om utsträckning av lagen den 25 juni 1909 rörande folkskoleväsendet i vissa städer att gälla även för landsbygden. På grund av sistnämnda omständighet befara motionärerna nu, att en tystnad från riksdagens sida i fråga om det representativa systemet i den kyrkliga kommunen skulle kunna misstolkas därhän, att riksdagen skulle hava förlorat intresset för en positiv lösning av detta spørsmål. Då behovet att äga möjlighet till införande av representativt system i kyrkokommunen enligt motionärernas mening alltjämt är påtagligt, synes det dem vara av vikt, att en sådan missuppfattning förekommes, och de påyrka fördenskull en förnyad framställning till Kungl. Maj:t i detta avseende.

*Konstitutions-
utskottets
yttrande
år 1926.*

Utskottet vill ingalunda förneka, att med den nuvarande ordningen för

avgöranden inom den kyrkliga kommunen åtskilliga olägenheter äro förknippade, mot vilka införandet av fullmäktigsystem skulle kunna råda bot. Särskilt inom större kommuner utgör ju kyrkostämman en synnerligen talrik församling, vars förhandlingar kunna bliva mycket tidsödande. Ej heller kan det bestridas, att kyrkostämman i betänklig grad erbjuder möjligheter till sådana överrumplingar och under tillfälliga stämningar fattade beslut, vilkas förekommande är ett av de förnämsta motiven för införande av representativt system över huvud taget.

Men å andra sidan finner utskottet mindre lämpligt att nu avlåta en skrivelse av det innehåll motionärerna föreslagit. Efter vad utskottet inhämtat, har den förut omförmälda, förra året begärda undersökningen rörande folkskoleärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen redan fortskridit så långt, att förslag till riksdagen i denna del torde kunna motses inom en snar framtid. Att, såsom möjligen kunde tänkas ifrågakomma, anknyta det nu förevarande spørsmålet till sagda undersökning, synes under sådana förhållanden icke böra förordas, då ju den utan tvivel mera påkallade reform, som denna ställer i utsikt, därigenom till äventyrs skulle fördröjas. Härtill kommer, att enligt utskottets mening frågan om skolärendenas överflyttning bäst låter sig lösas, om den ej ånyo förknippas med spørsmålet om kyrkofullmäktiges införande. Att åter tänka sig ett fristående fullföljande av utredningen rörande den förra frågan och utan att avvakta resultatet därav begära förslag i den senare synes ej heller lämpligt. Alldeles otänkbart är ju icke, att detta resultat i viss mån kan komma att inverka på frågan om införande av representativt system i kyrkokommunen. I samma mån som därigenom tillfälle beredes att även i landskommunerna från kyrkostämman avlyfta den väsentliga del av dess arbetsuppgifter, som skolärendena utgöra, minskas obestriddligen de nu påtalade olägenheterna. Utan betydelse i detta sammanhang är ej heller, att den pågående utredningen icke torde kunna väntas leda till ett obligatoriskt överflyttande av skolärendena till den borgerliga kommunen, utan blott till att *möjligheter* öppnas även för landskommunerna — och kanske endast för en del av dessa — att besluta en dylik överflyttning. Särskilt förtjänar uppmärksammas, att under sådana förhållanden införandet av kyrkofullmäktige skulle kunna medföra, att skolangelägenheterna inom landskommunerna komme att behandlas på tre olika sätt: av kyrkostämman, kyrkofullmäktige eller kommunalfullmäktige. Det synes påtagligt, att klara linjer i dessa hänseenden äro önskvärda för bedömandet både av det framtida behovet överhuvud taget av representativt system i kyrkokommunerna och av eventuellt erforderliga begränsningar med avseende på kommunernas rätt att besluta dylikt system.

Utskottet erkänner sålunda det behjärtansvärda i kravet på införande av representativt system även för den kyrkliga kommunen, men anser, att

innan den genom riksdagens omförmälda skrivelse väckta frågan om skolärendenas möjliga överflyttande till den borgerliga kommunen avgjorts, tiden ej är inne för en framställning från riksdagens sida. Utskottet anser sig emellertid kunna förvänta, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande spørsmål.»

Mot ovanintagna utskottsutlåtande avgavs en reservation, citerad i den nu förevarande motionen.

Utskottet finner i likhet med 1926 års utskott starka skäl tala för införandet av representativt system även för den kyrkliga kommunen. Åtskilliga olägenheter äro obestridligen förknippade med den nuvarande ordningen för besluts fattande inom församlingarna, såsom i utskottets utlåtande 1926 närmare utvecklas.

Utskottet finner ävenledes — i motsats till vad fallet var år 1926 — att, i det läge förevarande fråga numera kommit, en framställning från riksdagens sida med begäran om utredning är påkallad. Förslag rörande skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen, vilket riksdagen år 1925 begärde, har ännu icke framlagts. Enligt vad utskottet inhämtat var sådant förslag avsett att framläggas för innevarande riksdag. Emellertid ansågs det förslag till en allmän, huvudsakligen formell revision av gällande kommunalförfattningar, vilket landshövdingen Hj. L. Hammar-skjöld på Kungl. Maj:ts uppdrag utarbetat och nyligen avlämnat, inverka på frågan om skolärendenas överflyttning på sådant sätt, att förslag härom icke borde framläggas förrän i samband med förslag om en dylik allmän revision av kommunalförfattningarna.

Utskottet beklagar, att frågan om skolärendenas överflyttning icke kunnat lösas självständigt. Den förutsättning, varifrån utskottet utgick 1926, föreligger emellertid därmed icke längre, och utskottet finner därför oundvikligt, att även frågan om kyrkofullmäktigeinstitutionens fakultativa införande blir löst i samband med den allmänna revisionen av kommunalförfattningarna. Behovet av kyrkofullmäktige gör sig för varje år alltmera kännbart, och den nuvarande ordningen, enligt vilken kyrkostämman obligatoriskt har att besluta om alla församlingens angelägenheter, medför, även om man bortser från skolärendena, på en del håll allvarliga svårigheter.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla om upptagande till prövning av frågan om in-
förande av en kyrkofullmäktigeinstitution i samband
med den allmänna revisionen av kommunallagarna

*Utskottets
yttrande.*

och den därmed enligt erhållen upplysning sammanförda frågan om skolärendenas möjliga överflyttning till den borgerliga kommunen.

Stockholm den 16 mars 1928.

På konstitutionsutskottets vägnar:

K. VON GEIJER.

Närvarande: Herrar *von Geijer, Engberg, Thulin, David Bergström, G. W. Hansson, Stendahl**, *Reuterskiöld, N. S. Norling, Martin Svensson, Åkerberg, Isak Svensson, Sävström, Magnusson* i Tumhult, *Borg, Gustafson* i Kasenberg, *Bäckström, Andersson* i Igelboda, *Pehrsson* i Göteborg, *Sjöström* och *Svensson* i Grönvik*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Engberg, Thulin, N. S. Norling, Sävström, Borg, Andersson* i Igelboda och *Sjöström*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

I en inom andra kammaren väckt motion, — — — — —
 — — — — —
 — — — — — utskottsutlåtande av-
 gavs en reservation, citerad i den nu förevarande motionen.

Ingenting har enligt utskottets mening inträffat, som motiverar en ändrad hållning från utskottets sida till det av motionärerna framställda förslaget. Förslag rörande skolärendenas överflyttning till den borgerliga kommunen har ännu icke framlagts och torde tas upp till avgörande i samband med den förestående allmänna revisionen av kommunalförfattningarna. Det synes alltså alltjämt vara påtagligt, att — såsom utskottet år 1926 yttrade — »klara linjer i dessa hänseenden äro önskvärda för bedömandet både av det framtida behovet överhuvud taget av representativt system i kyrkokommunerna och av eventuellt erforderliga begränsningar med avseende på kommunernas rätt att besluta dylikt system.»

Utskottet får sålunda hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riks dagens åtgärd föranleda.